

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

І. В. Жолнер

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК

ЗА МІЖНАРОДНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2012

УДК 657(075.8)

ББК 65.052я73

Ж 79

Гриф надано

*Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(Лист № 1/11-4213 від 26.05.2011 р.)*

Рецензенти:

Кузьмінський Ю. А. – доктор економічних наук, професор, Державний вищий навчальний заклад Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана;

Пантелєєв В. П. – доктор економічних наук, професор Національної академії статистики, обліку і аудиту.

Жолнер І. В.

Ж 79 Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами.
Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.

ISBN 978-611-01-0270-4

У навчальному посібнику висвітлено основні теоретичні та практичні проблеми фінансового обліку у країнах з розвинутою ринковою економікою та Україні, проаналізовано трансформацію теоретичних абстракцій у схеми та моделі управління підприємства. Розглядається коло питань, що стосуються управління підприємствами і прийняття фінансових рішень: ведення фінансового обліку, узагальнення інформації та складання фінансової звітності та ін. Викладення теоретичних проблем супроводжується прикладами та аналізом ситуацій. В кінці кожного розділу наведені контрольні питання для самоперевірки студентів та тестові завдання. Підкреслено значення правових проблем фінансових відносин, особливо щодо податкового обліку.

Для студентів економічних спеціальностей, аспірантів, викладачів, а також усіх, хто цікавиться питаннями організації фінансового обліку на підприємствах.

УДК 657(075.8)

ББК 65.052я73

ISBN 978-611-01-0270-4

© Жолнер І. В., 2012.

© Центр учбової літератури, 2012.

ЗМІСТ

Передмова	6
РОЗДІЛ I. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	9
1.1. Значення інформаційного забезпечення для управ- ління підприємством	9
1.2. Класифікація систем обліку	14
1.3. Порядок створення МСФЗ	22
1.4. Роль та призначення МСФЗ	34
1.5. Сфера застосування МСФЗ	39
<i>Питання для самоперевірки до Розділу I</i>	54
<i>Тести до Розділу I</i>	55
РОЗДІЛ II. ПЕРШЕ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ	57
2.1. Концептуальна основа МСФЗ	57
2.2. Процедури переходу до МСФЗ	63
2.3. Облікова політика за МСФЗ	70
2.4. Обліковий цикл та план рахунків за міжнародними стандартами	74
<i>Питання для самоперевірки до Розділу II</i>	82
<i>Тести до Розділу II</i>	83
РОЗДІЛ III. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА НЕРУХОМІСТЬ	85
3.1. Визначення та визнання основних засобів	85
3.2. Джерела виникнення та оцінка основних засобів	94
3.3. Амортизація основних засобів	106
3.4. Наступні витрати та переоцінка, пов'язані з основ- ними засобами	120
3.5. Вибуття основних засобів	127
3.6. Розкриття інформації щодо основних засобів у фінансовій звітності	131

3.7. Особливості обліку інвестиційної нерухомості	134
<i>Питання для самоперевірки до Розділу III</i>	<i>149</i>
<i>Тести до Розділу III.</i>	<i>150</i>
РОЗДІЛ IV. НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ	153
4.1. Визначення, визнання та види нематеріальних активів	153
4.2. Шляхи утворення та оцінка нематеріальних активів .	159
4.3. Амортизація та вибуття нематеріальних активів	176
4.4. Розкриття інформації щодо нематеріальних активів у фінансовій звітності	181
<i>Питання для самоперевірки до Розділу IV</i>	<i>183</i>
<i>Тести до Розділу IV.</i>	<i>184</i>
РОЗДІЛ V. ЗАПАСИ.	187
5.1. Визначення запасів та їх оцінка	187
5.2. Облік руху запасів	202
5.3. Визначення чистої вартості реалізації запасів	216
5.4. Розкриття інформації щодо запасів у фінансовій звітності.	218
<i>Питання для самоперевірки до Розділу V</i>	<i>221</i>
<i>Тести до Розділу V</i>	<i>221</i>
РОЗДІЛ VI. ГРОШОВІ КОШТИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ	224
6.1. Визначення та визнання грошових коштів та їх еквівалентів	224
6.2. Облік та контроль руху грошових коштів	236
6.3. Розкриття інформації щодо грошових коштів та їх еквівалентів у фінансовій звітності	253
<i>Питання для самоперевірки до Розділу VI</i>	<i>255</i>
<i>Тести до Розділу VI.</i>	<i>256</i>
РОЗДІЛ VII. ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	258
7.1. Визнання та класифікація дебіторської заборгованості	258
7.2. Оцінка сумнівної дебіторської заборгованості	263
7.3. Облік векселів одержаних	275
7.4. Розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	281
<i>Питання для самоперевірки до Розділу VII.</i>	<i>283</i>
<i>Тести до Розділу VII</i>	<i>283</i>

<i>РОЗДІЛ VIII. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ</i>	
ТА ЙОГО ІНСТРУМЕНТИ	286
8.1. Визнання та визначення капіталу та його інструментів	286
8.2. Класифікація капіталу	292
8.3. Оцінка та облік капіталу та його інструментів	299
8.4. Розкриття інформації щодо власного капіталу у фінансовій звітності	317
<i>Питання для самоперевірки до Розділу VIII</i>	319
<i>Тести до Розділу VIII</i>	320
 <i>РОЗДІЛ IX. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ</i>	
ТА ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ	322
9.1. Визначення, визнання та класифікація зобов'язань	322
9.2. Оцінка та облік зобов'язань	334
9.3. Виплати працівникам	336
<i>Питання для самоперевірки до Розділу IX</i>	351
<i>Тести до Розділу IX</i>	351
 Список використаної літератури	354
 Додатки	355

ПЕРЕДМОВА

Процес інтеграції України до європейської спільноти є складним та довгим, але вже сьогодні українські господарські суб'єкти працюють за правилами, що диктує євроринок та сучасні економічні відносини.

Розробка бухгалтерських стандартів обліку та звітності проводиться в багатьох країнах світу. У 2005 році започатковане широкомасштабне впровадження в практичну діяльність направлену на зближення національних систем бухгалтерського обліку на міжнародному рівні, зведення до мінімуму розбіжностей в оцінці результатів діяльності та розробці єдиного підходу до визнання та розкриття інформації про елементи фінансової звітності — МСФЗ. Однак, розроблені в Україні національні стандарти мають відмінності з міжнародними, що призводить до необхідності вивчення, розуміння та застосування і національних, і міжнародних стандартів.

В багатьох європейських країнах перша хвиля переходу на МСФЗ вже минула, але очевидно, що робота ще триває. Сьогодні компанії вчаться жити з МСФЗ, і протягом цього процесу прагнення до єдиних стандартів та їх інтерпретації на глобальному рівні отримає новий імпульс. Під тиском ринку підприємства будуть вимушені приймати і застосовувати єдині стандарти промислові та галузеві незалежно від національних кордонів, які будуть дедалі меншою мірою впливати на звітність МСФЗ.

Багато підприємств України, рухаючись вперед, ведуть паралельний облік та складають звітність не лише за національними вимогами та правилами, а й у відповідності до міжнародних стандартів. У зв'язку з цим володіння знаннями щодо обліку та звітності за міжнародними стандартами набуває вагомого значення в професійній підготовці бухгалтерів. А також у керівників, менеджерів компаній, що працюють з іноземними клієнтами виникає гостра необхідність в умінні «читати» звітність, яка підготовлена за міжнародними стандартами.

Питаннями відповідності звітності міжнародним вимогам і стандартам та їх досконалому тлумаченні приділялась увага багатьох

провідних науковців Голов С. Ф., Костюченко В. М., Небильцова О. В., Ткаченко Н. М., Бутинець Ф. Ф., Горецька Л. Л. тощо.

Найбільш оптимальною моделлю розвитку бухгалтерського обліку в Україні є трансформація його методології відповідно до міжнародних стандартів шляхом державного регулювання.

На шляху до реалізації поставлених завдань щодо реформування бухгалтерського обліку є ухвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911-р Стратегії застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, метою якої є удосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу.

У зв'язку з цим Міністерство фінансів України підготувало проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань бухгалтерського обліку». Цим законопроектом розв'язуються задачі, що стосуються застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.

Законопроектом передбачається обов'язкове складання лістинговими компаніями фінансову звітність за міжнародними стандартами. Всі інші суб'єкти господарювання можуть добровільно це робити після попередньої реєстрації в Державному комітеті статистики України. Вказані поправки до Закону про бухгалтерський облік після ухвалення їх Верховною Радою вступають в дію з 1 січня 2010 року. Цей законопроект схвалений Методологічною радою з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України та в даний момент опублікований як регуляторний акт на веб-сайті Міністерства фінансів. Після встановленого терміну публікації він буде поданий Уряду для внесення на розгляд Верховній Раді.

Передбачаються також заходи щодо забезпечення Мінфіном співробітництва з Радою міжнародних стандартів фінансової звітності щодо запровадження в Україні міжнародних стандартів та їх офіційного оприлюднення. З цією метою між Мінфіном та Комітетом з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО) укладено Угоду про відмову від авторських прав на обмежених територіях, яка набрала чинності з 1 жовтня 2007 року. Предметом угоди є відмова КМСБО від авторських прав на переклад українською мовою Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, Міжнародних стандартів фінансової звітності та Тлумачень, виданих Комітетом з тлумачень міжнародної фінансової звітності чи Постійним комітетом з тлумачень, що зумовлює здійснення офіційного оприлюднення міжнародних стандартів з метою створення вільного доступу до них усіх суб'єктів господарювання.

Таким чином, початок шляху впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності встановлений. Проте шлях цей не простий. Однією з проблем введення даного Закону є рівень підготовки молоді та підвищення кваліфікації практикуючих бухгалтерів.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та з урахуванням міжнародного стандарту освіти бухгалтерів (МСО.7) Міжнародної Федерації бухгалтерів Методологічна рада з бухгалтерського обліку як дорадчий орган при Міністерстві фінансів України з метою удосконалення системи перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів схвалила рекомендації з Програми підвищення кваліфікації бухгалтерів. Програма містить навчальні програми блоку дисциплін спеціальної підготовки, вивчення яких може забезпечити рівень розвитку та підтримання професійної компетентності бухгалтерів для надання послуг високої професійної якості власникам (роботодавцям) та іншим користувачам фінансової звітності. Одним із головних блоків даної програми є вивчення міжнародних стандартів фінансової звітності, що в свою чергу робить видання більш актуальним.

В посібнику розкриваються концептуальні засади на рівні міжнародних стандартів, а також розглядаються основні аспекти відображення за вимогами міжнародних стандартів у звітності необоротних і оборотних активів, власного капіталу, зобов'язань та формування фінансової звітності. Для полегшення засвоєння матеріалу наводяться приклади.